

СЛОВО РЕДАКТОРА

Цей спеціальний тематичний випуск журналу «Проблеми всесвітньої історії» сформований на основі виступів та матеріалів, які були оприлюднені на міжнародному круглому столі на тему «Від імперій до демократій – тривалий шлях довжиною у 100 років», присвяченому 100-літній річниці завершення Першої світової війни. Цей захід відбувався у конференц-залі Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» 1 листопада 2018 року за участі Представництва в Україні та Білорусі Фонду Фрідріха Науманна за Свободу. Концепція і організація заходу були розроблені і здійснені Андрієм Кудряченком, Вікторією Солошенко та Володимиром Олійником.

Організатори міжнародного круглого столу особливо наголошували, що людство все більше віддаляється від величезних історичних подій, масштабних воєнних зіткнень, які були уособленням кризи людської цивілізації та мали доленосне значення як для всієї планети, нашого континенту, так і особливо для його держав і народів. Загальновідомо, що в історії людства було безліч воєн, але у ХХ столітті дві з них – світові. За масштабами воєнного зіткнення і протиборства, величезних руйнувань, людських втрат і за доленосними наслідками вони не мають рівних. Прикметними особливостями були ті, що у коловороті виснажливих воєнних битв брали участь усі найбільші держави світу. У 2018 році держави і народи Європи і світу вшановують пам'ять загиблих Першої світової війни, або Великої війни, як її стали іменувати, з нагоди столітньої дати завершення цієї людської трагедії. Адже понад чотири роки – з 1 серпня 1914 року по 11 листопада 1918 року – тривала Велика війна. У вир її подій було втягнуто 38 держав з населенням понад 1 млрд. осіб, що складало біля двох третин мешканців земної кулі. У кровопролитних битвах Першої світової війни загинуло 10 млн. осіб, 20 млн. зазнали поранень чи каліцтва.

Невирішеність гострих і доленосних проблем поступу держав і народів, перш за все, на європейському континенті призвели до ще більшої трагедії – до Другої світової війни. Однак, саме потяг країн і народів до демократичних засад розвитку на початку ХХ століття, тобто після Першої світової війни, мав своє подальше продовження та більш відчутні результати уже за наслідками Другої світової війни. Чимало країн і народів Європи, які прагнули вийти на демократичні засади розвитку впродовж міжвоєнних десятиліть, в силу різних причин не змогли протистояти авторитаризму і тоталітарним різновидам державного правління. Звичайно, що перемога над провідними силами зла та їх державними тоталітарними утвореннями у Другій світовій війні уможливили значні зміни у бік демократії. Проте у багатьох країнах, зокрема Східної

Європи та у Радянському Союзі, тоталітаризм і його провідники панували ще кілька десятиліть. І лише з рубежу 1989-1990 років пішли у безодню і ці тоталітарні режими, відповідні партійні структури. Тим самим, можна з впевненістю говорити про непростий, навіть звивистий шлях до демократії у багатьох країнах Європи.

Наукові розвідки, які обговорювалися під час круглого столу, та матеріали, які становлять основу цього тематичного випуску, сфокусовані на актуальних проблемах подолання народами Європи негативного спадку двох світових війн, причинах та наслідках Першої світової війни, складному шляху до демократії та проблемах розбудови державних інституцій націями Центральної, Східної та Південної Європи, сучасних викликах міжнародній безпеці в контексті історичного досвіду збройних конфліктів минулого століття.

Важливість та актуальність дослідження проблематики Першої світової війни, її наслідків та потягу держав і народів до демократії привертає увагу дослідників не лише з погляду історичної науки, але й суто практичних потреб сьогодення. Відомо, що досвід минулого може стати у слушній нагоді нашим сучасникам та спроможний сприяти уникненню жахливих суспільних катастроф нині та у майбутньому. З означеної тематики чимало вітчизняних та зарубіжних науковців співпрацюють з ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» впродовж останнього періоду. Це стосується і попередніх конференцій та інших заходів, коли ми спільно розглядали події Першої світової війни ще у 2014 році з нагоди століття її початку. Так, деякі учасники міжнародного круглого столу певним чином використали свої попередні напрацювання, що раніше тією чи іншою мірою були оприлюднені у наукових аудиторіях. Втім, підняті дослідницькі питання зберігають свою актуальність і нині. Редакція журналу «Проблеми всесвітньої історії» попросила окремих авторів оновити ті матеріали, поглибити аналіз животрепних проблем та подати до цього тематичного випуску. Більше того, з огляду на ті завдання, які стоять перед Інститутом та його відділами з розробки науково-дослідних тем, чимало із них тією чи іншою мірою заторкують проблематику Першої світової війни, її нерозв'язаних проблем та наслідків у всесвітньо-історичному контексті. Це стосується і важливих питань стосовно історичної пам'яті та її впливу на повоєнні та сучасні перетворення у країнах Європи, а також значущості комеморації трагічних подій минулого.

Тож запропонований тематичний випуск продовжує вже розпочаті дослідницькі пошуки та презентує матеріали, присвячені як важливим питанням Першої світової війни та її наслідкам, так і поглибленому аналізу подій та впливу цього глобального конфлікту на історію України, а також звивистому поступу світу від імперій до демократій з часів Великої війни.

Редакція журналу «Проблеми всесвітньої історії», дирекція та науковий колектив ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» висловлює вдячність представникам Фонду Фрідріха Науманна за дієву підтримку в організації

міжнародного наукового форуму та виданні цього тематичного випуску журналу що є втіленням важливого діалогу та співробітництва фахівців з різних країн в інтересах розвитку історичної науки.

*Директор
Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Кудряченко Андрій Іванович*